

Gegevens over de Grauwe Gors gevraagd

Roel Meijer

Evenals de meeste andere broedvogelsoorten waarvan de biotoop gevormd wordt door extensief gebruikte cultuurgrond, wordt de Grauwe Gors bedreigd door de voortgaande intensivering van de landbouw. Hoe groot deze bedreiging is en op welke wijze de Grauwe Gors beschermd zou kunnen worden is niet bekend daar er weinig onderzoek aan deze soort is gedaan. Een verdere achteruitgang van deze soort zou zeer te betreuren zijn, mede omdat de Grauwe Gors ongetwijfeld één van onze meest interessante broedvogelsoorten is. Niet zo zeer qua uiterlijk, wat dat betreft doet hij zijn naam eer aan, maar vooral vanwege gedrag, biotoopkeuze en alles dat daarmee samenhangt.

Wat Nederland betreft wil ik trachten een deel van de lacunes in onze kennis op te vullen. Daartoe is het allereerst nodig te beschikken over een zo volledig mogelijk beeld van het voorkomen en de verspreiding van de Grauwe Gors, zowel in de broedtijd als daarbuiten. Ik wil dan ook iedereen uitnodigen alle gegevens waarover men beschikt aan mij door te geven, uiteraard voorzien van datum, nauwkeurige plaatsaanduiding (schetskaartje!) en verdere bijzonderheden. Ook zou ik iedereen willen vragen de komende jaren wat extra aandacht aan deze soort te besteden. Het inventariseren van Grauwe Gorzen is niet moeilijk, doch er zijn enkele punten waarmee rekening moet worden gehouden. Aan het slot van dit artikeltje zijn deze vermeld.

Om enige indruk te geven, hoe weinig er in feite van deze soort bekend is hieronder een aantal voorbeelden.

Het wel meest bekende aspect van het gedrag van de Grauwe Gors is het feit dat regelmatig polygamie optreedt. De mate waarin dit verschijnsel optreedt is afhankelijk van onder meer de aard van het landschap. In het buitenland zijn gevallen beschreven waarbij sprake was van minstens 7 ♀♀ op 1 ♂. Dit is des te opmerkelijker als we beseffen dat het totaal aantal ♀♀ en ♂♂ ongeveer gelijk is. In welke mate polygamie in Nederland voorkomt is niet bekend. Verder heeft de soort een uitermate sterk ontwikkeld territoriumgedrag. Het ♂ dat zich nauwelijks met de nestbouw en de verzorging van het broedsel bezighoudt, heeft alle tijd om zijn territorium te verdedigen, en doet dat ook. Dit gedrag valt op doordat deze gors zich in vrij open landschappen ophoudt, zodat de hele gang van zaken goed gevolgd kan worden. Bij dit territoriumgedrag spelen de zang en daarmee de zangplaatsen een belangrijke rol. Men vermoedt dat het territoriumgedrag een belangrijke rol speelt bij de biotoopkeuze.

**Zingende Grauwe Gors,
Eemspolder boven Roodeschool,
12 juli 1975
Foto: Frits van Daalen**

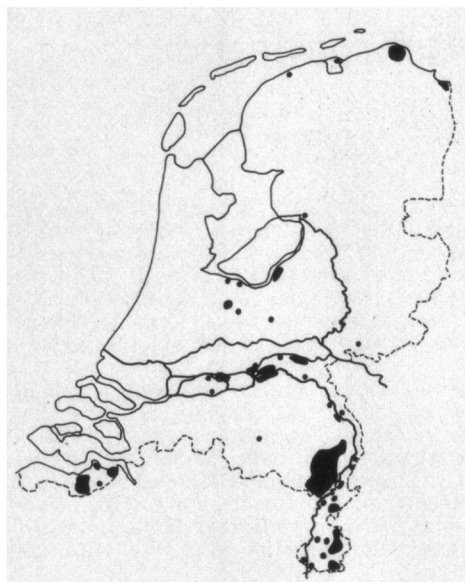

Fig. 1 Grauwe Gors, globale verspreiding van de sinds 1961 gepubliceerde broedgevallen.

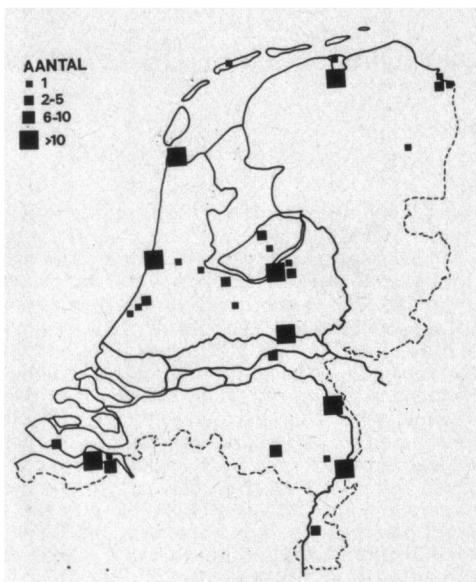

Fig. 2 Grauwe Gors, sinds 1961 gepubliceerde gegevens uit de maanden december, januari en februari.

Een nog niet opgelost probleem is de achtergrond van de biotoopkeuze. Men vermoedt dat de oorspronkelijke biotoop gevormd werd door rivierdalen. Van daaruit is het wel erg moeilijk de overeenkomst te ontdekken tussen deze gebieden, de akkerbouwgebieden in Noord-Groningen, de ontginningen in de Peel en het Verdrongen Land van Saafinge. Nog problematischer wordt het wanneer, zoals is gebleken, binnen deze gebieden heel specifieke gebiedjes (eilandjes) weer steeds geprefereerd worden boven op het oog soortgelijke gebieden in de omgeving. Een zeer voor de hand liggende verklaring als trouw aan de broedgebieden gaat niet op, daar een gebied soms zonder aantoonbare oorzaak tijdelijk niet bezet wordt.

Een vierde belangwekkend aspect van de Grauwe Gors, zijn de hiervoor al aangestipte, zeer grote plaatselijke (?) bestandsschommelingen. Een voorbeeld hiervan zijn een zestal Maasuiterswaarden waar in 1973 niet minder dan 31 territoria werden vastgesteld (Limosa 48:114), terwijl in 1975 in twee uiterwaarden respectievelijk 9 en 1 territoria werden vastgesteld; in de andere uiterwaarden waren dat jaar geen Grauwe Gorzen aanwezig. Waardoor deze schommelingen optreden en waarheen de vogels zich verplaatsen is niet bekend. Uiteraard is dit van belang, omdat inzicht in de oorzaken wellicht ook inzicht geeft in de factoren die bij de biotoopkeuze een rol spelen.

Als laatste punt ten slotte de vraag of de Nederlandse broedvogels trekkers dan wel zwerfen/of standvogels zijn. De Commissie voor de Nederlandse Avifauna heeft voor het laatste gekozen. Wanneer we echter de gepubliceerde waarnemingen van de laatste 25 jaar bekijken (fig. 2), dan is er weinig overtuigend bewijs in die richting. Nog minder is overigens aan te tonen dat de soort trekt, daar er nog geen terugmeldingen van in ons land geringde Grauwe Gorzen zijn.

De Grauwe Gors kan men het beste inventariseren door het tellen van zingende $\sigma\sigma$. Onder gunstige weersomstandigheden kan al in januari territoriumgedrag worden waargenomen. Als regel kan echter aangenomen worden dat vanaf half april de territoria meer blijvend worden bezet. Een redelijke betrouwbare inventarisatie is echter pas mogelijk na half mei; tot die tijd trekt de soort nog waarbij het σ op geschikte plaatsen zingt en ook op andere wijze territoriumgedrag vertoont!

Vanaf omstreeks eind mei worden de Grauwe Gorzen, die in graslandgebieden broeden, uitgemeaaid, daarna verdwijnen ze vrijwel allemaal. Het is van belang de inventarisaties voort te zetten, met name in akkerbouwgebieden, daar de uitgemaaide vogels wellicht elders opnieuw gaan nestelen. In akkerland kunnen tot in juli Grauwe Gorzen geïnventariseerd worden.

Inventarisaties kunnen het best 's morgens of 's avonds uitgevoerd worden (zonsopgang tot ± 10 uur en van ± 6 uur tot zonsondergang), dan zingen vrijwel alle $\sigma\sigma$. Ook buiten de genoemde tijden zijn goede inventarisaties mogelijk, doch dan moet nauwkeuriger gewerkt worden en dient het betrokken gebied te voet doorkruist te worden ($\sigma\sigma$ gaan zingen als men in of bij het territorium komt).

Het afdraaien van de zang door middel van een bandrecorder geeft goede resultaten, doch in verband met de felle reactie dient men van dit hulpmiddel niet meer dan het hoognodige gebruik te maken (na enige tijd is het ♂ duidelijk aangeslagen).

Ten slotte nog de opmerking dat de territoria zeer groot kunnen zijn, de zangposten van één ♂ kunnen dan ook op grote onderlinge afstanden liggen (vaak honderden meters). Om alle misverstanden te voorkomen kan men, vooral in goed bezette gebieden, de territoria in tekenen op een kaartje. Na een periode van inwerken is dit een zeer betrouwbare en toch snelle werkwijze.

Litteratuur: de verspreidingskaartjes zijn samengesteld van gegevens uit de waarnemingsrubrieken van 'Het Vogeljaar', 'Limosa' en 'Vanellus', het archief van Commissie voor de Nederlandse Avifauna en het grootste deel uit de in boek- of tijdschriftvorm verschenen regionale avifauna's.

● Roel Meijer, woonark 'Aythya', Rivierdijk 2a, Sliedrecht, tel. 01840-5245.

Nicolaas Verburg

We zullen hem nooit meer in zijn vrachtwagen op de weg tegenkomen, groetend met een brede armzwaai, zijn onafscheidelijke kromme pijp in de mond, zijn volle witte baard en zijn geliefde groene jagershoedje op het markante hoofd. Nicolaas Verburg, vrachtrijder, havikier van de oude stempel, Controleur-Vogelwet '36 en natuurliefhebber in hart en nieren, maar bovenal echtgenoot en vader, die intens kon genieten van een goed boek en een plekje bij de haard met een lekker bakkie troost, zoals hij mij de woensdag voor zijn dood nog lachend verklapte.

Maandagmorgen 8 februari bracht hij me nog een pak voer voor mijn valk en vertelde hij enthousiast over zijn inventarisatiewerk met een groep jongeren in Amsterdam-Noord en de prachtige resultaten, die familie en vrienden van de zo jong gestorven Peter Bout met de voortzetting van diens stootvogelrevalidatiewerk behaalden. Samen zouden we daar deze zomer een kijkje nemen. Verlegen deed hij toen zijn keuze uit een serie portretten in kleur, die ik daags voor Kerstmis van hem en zijn lievelingshavik, Lady Cora, had gemaakt.

Als Controleur-Vogelwet '36 heeft hij met zijn jarenlange theoretische en praktische ervaring ontelbare wettelijk beschermde vogels uit gevangenschap of van de dood gered en met uiterste zorg en grote liefde verpleegde hij de hem toevertrouwde zieke of gewonde vogels. We konden altijd een beroep op Verburg doen, want hij stond altijd klaar en zijn hulpvaardigheid en vasthoudendheid waren even spreekwoordelijk als zijn eerlijkheid en onbuigzaamheid. Een leugen deed hem intens pijn en met bedrog hoefde niemand bij hem aan te komen. Als hij zich ergens op zijn gemak voelde, ging hij breeduit zijn pijp zitten stoppen, maar op de meest onverwachte momenten kon hij opstaan en zeggen: 'Ik ga naar mijn vrouw' en dan kon niets ter wereld hem weerhouden om naar huis te gaan.

Het bericht, dat deze vrolijke, goedlachse vogelvriend op vrijdagavond 13 februari plotseling was overleden, kwam als een donderslag bij heldere hemel. Hij is 61 jaar geworden.

We zullen hem node missen als vogelbeschermmer, als vriend, maar bovenal als mens en onze gedachten gaan uit naar zijn lieve vrouw, zoon Ed en dochter Marja, die wij de kracht wensen hun leed te dragen in de wetenschap, dat hij tot het Vaderhuis is ingegaan.

A. A. H. Klees

Nicolaas Verburg